

פרשת עקב

הליכות עולם לו

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
20:44	19:53	19:03*	י-ם
20:41	19:51	19:01	ת"א
20:43	19:53	19:03	חיפה
20:41	19:52	19:02	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 18:43

משה רבנו ולוחות שניות

שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נטרצה לה, אמר לו שושבינה כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך אתה קרעת אותה אתה קנה לך נייר אחר ואני אכתוב לה בכתב ידי, כך המלך זה הקב"ה, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקדוש ברוך הוא אלו ישראל, לכך נאמר פסול לך. עכ"ל. ואם כי בהשקפה ראשונה על המשל, אנחנו רואים את הבאת הנייר או פסילת הלוחות כעונש על הקריעה או השבירה, מ"מ כאשר נתבונן יותר נראה שזו זכות עצומה למשה רבנו, שכן הלוחות בהם כתב ה' היו מעשה ידיו, ויש בהם זכרון מעשיו הטובים שרצה להשכיח שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, כשושבין נאמן, וא"כ זה שכרו ולא עונשו, שתמיד יזכר שמו הטוב על הלוחות. [ואפשר שגם מפני זה התורה נקראת על שמו של משה רבנו, כמבואר בספר מלאכי (ג' כ"ב) שכן הלוחות הם מעשה ידיו ועליהם נכתבה התורה, בזכות מה שהתמסר לעם ישראל].

ומעתה נראה לומר בס"ד, שלוחות ראשונות נקראו לוחות האבנים, על שם שהקב"ה עשאו ולכן הן מוזכרות בה' הידיעה, אולם לוחות שניות נקראו לוחות אבנים בסתם, שנעשו על ידי משה רבנו, ותחילה הקב"ה מציין לנו שהם לוחות האבנים המיוחדות של ה' יתברך, שהוא כתב הכתובה לישראל על נייר מיוחד משלו, לציין את שמו על עם ישראל.

וענין לוחות הברית, מסמל את קבלת הברית של ישראל, והיינו הנישואין שבין הקב"ה לישראל, ולכן בלוחות ראשונות נקראו כן עד שבירתם, שכן באמת סימלו את הברית והנישואין, אך בשבירת הלוחות נשברה הברית הזאת, וזו היתה מטרת משה רבנו כפי שעולה מן המשל שהביא רש"י, בכדי שעם ישראל לא יענשו. והנה בלוחות השניות מראש לא קראם הקב"ה לוחות הברית, אלא לוחות אבנים או לוחות סתם, לומר למשה שלא ישרם שלא בלוחות באה לידי ביטוי הברית שבין ישראל לה', ולכן דוקא בלוחות שניות מצטוו משה לעשות ארון ללוחות, בכדי שלא יתלה את הברית בלוחות ויבוא לידי שבירתם אם יחטאו ישראל, ובזה יבואר הפסוק בפרשתנו (י' ב'), וְאָכַתְבָּ עַל הַלְּחָת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְּחָת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַרְתָּ וְשָׁמַתָּם בְּאָרוֹן, שלכאורה קשה מה ענין אשר שברת עם הציווי להניחו בארון, ולפי האמור יתבאר היטב, שכן שיברת אותו מפני שהפצת להפר את הברית בכדי שלא יענשו ישראל, וכעת ה' מצווה שאין צורך לשוברו שנית הגם שיחטאו. [וסמך לפירוש זה מצאנו לאחד מרבותינו הראשונים החזקוני (י' ב') שפירש: ושמתם בארון - ולא תהיה נושאים עוד על ידיך ולא יהיו עוד על ידיך, ולא יהיו מצויות לך לשברם כמו האחרות. עכ"ל. ופירוש זה יבוא היטב עם דרשת רבותינו שאמרו אשר שברת, יישר כוחך ששיברת, ולכאורה איך שמצד אחד משבחו ומצד שני מגנהו, ולפי דברינו הכל שבה, אשריך ששיברת אך דע שאין צורך יותר לשבר].

והנה כאשר נתבונן נראה שכל זה היה בארבעים ימים האחרונים, שבהם חודש אלול ועשרת ימי תשובה, אליהם אנחנו עומדים להכנס, שמשה רבנו פתח לנו פתח באותם ימים לתשובה ומעשים טובים, וקיבל עבורנו בהם את הלוחות השניות המסמלות את תשובתנו לה' ואת רחמיו עלינו, בואו ונצל ימים אלו לתשובה ומעשים טובים, וה' יתברך ברחמיו יענה לקול עתירתנו ויקבל תשובתנו. אמן.

בפרשתנו אנו קוראים שוב על חטא העגל, והתורה מאריכה בענין שבירת הלוחות, והנה כאשר נתבונן נראה דבר מעניין, כידוע את הלוחות הראשונות הקב"ה פסלם (מלשון פיסול ועיצוב) והוא כתבם, וכמו שאמרו רבותינו (אבות ה' ו') שהלוחות הם אחד מעשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, וכאשר מספרת התורה על הלוחות הראשונות היא קוראת להם פעמים בשם לוחות האבנים לוחות הברית, כמו שנאמר (ט' ט') בְּעֶלְתֵי הַקֶּהָר לָקַחְתָּ לֹחַת הָאֲבָנִים לֹחַת הַבְּרִית, וכן נאמר (ט' י"א) נָתַן ה' אֱלֹהֵי אֶת שְׁנֵי לְחַת הָאֲבָנִים לְחַת הַבְּרִית.

וכמו כן פעמים התורה קוראת להם לוחות הברית בלי לוחות האבנים, וכמו שנאמר (ט' ט') וַיִּתֵּן ה' אֱלֹהֵי אֶת שְׁנֵי לֹחַת הָאֲבָנִים. וכן כאשר חטאו בעגל הקב"ה ואמר למשה רבנו שירד מן ההר, שוב נאמר (ט' ט"ו) וְאָפֶן נֶאֱרָד מִן הַהָר וְכִי וְשְׁנֵי לֹחַת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי, ואמנם כאשר כבר ראה משה את העגל ואת המחולות עמד ושיבר את הלוחות, אז נאמר (ט' י"ז) וְאֶתְפֹּשׂ בְּשֵׁנַי הַלְּחַת וְאֶשְׁלַכְמָ, הרי שכבר נקראו רק לוחות בלא הברית ובלא האבנים.

ואמנם בהשקפה ראשונה אפשר לפרש שסיבת השוני, הוא מפני שבתחילה קודם שחטאו בעגל, לוחות הברית היוו סמל הברית שבינם לבין הקב"ה, ולכן נקראו לוחות הברית, וגם כאשר ירד משה לראות את מעשה העגל, עדיין מבחינתו לא עזבו עם ישראל את בריתו, אולם בראותו את העגל כבר הבין שעזבו ישראל את ברית ה', ועל כן נקראים הלוחות בשם לוחות סתם, אלא שעדיין צריכים אנו להבין, מדוע נקראו הלוחות גם בשם לוחות האבנים.

והנה לפני שנבאר את הדברים נעמוד על שני שינויים נוספים בענין הלוחות השניות, לאחר שמשה רבנו מרצה את הקב"ה, הוא מצטוו משה שוב לעלות אל ההר לקבל את הלוחות השניות, אלא שהפעם הוא צריך להביא את הלוחות, וכמו שנאמר (י' א') בָּעֵת הַהִיא אָמַר יְדָדָן אֵלֵי פֶסֶל לָךְ שְׁנֵי לֹחַת אֲבָנִים וְעֵלָה אֵלַי הַקֶּהָר וְנִשְׁפָּטָ לָךְ אָרוֹן עֵץ, וכאן הלוחות נקראים אבנים בלא ה' הידיעה, וכאשר נראה את המשך הפסוקים, נראה שהם נקראים עוד פעם אחת לוחות אבנים, כמו שנאמר (י' ג') וְאָעַשׂ אָרוֹן עֵצִי שְׁתֵּים וְאָפֶסֶל שְׁנֵי לְחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁנִים, ועוד ה' פעמים נקראים לוחות סתם, כמו שנאמר (י' ב'-ה') וְאָכַתְבָּ עַל הַלְּחָת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְּחָת הָרִאשֹׁנִים וְכִי, וְאָעַל הַקֶּהָר וְשְׁנֵי הַלְּחָת בְּיָדַי, וְיָכַתְבָּ עַל הַלְּחָת פְּמִקְתָּב הָרִאשֹׁן וְכִי וְאָפֶן נֶאֱרָד מִן הַהָר וְנָשַׁם אֶת הַלְּחָת בְּאָרוֹן וְכִי. ושינוי נוסף רואים שללוחות השניות צריך לעשות להם ארון, מה שלא ראינו בלוחות ראשונות, [וזה חידוש שנתחדש לנו בספר דברים, שגם בפרשת כי תשא (שמות ל"ד א') נצטוו משה לפסול לוחות אך לא ראינו שם שנצטוו לעשות ארון], ויש להבין מדוע לא נצטוו על הארון גם בתחילה, דהיינו בלוחות הראשונות, האם אותם משה רבנו היה אמור להחזיק כל הזמן בידי, ואולם זה ניתן לתרץ בפשטות שהקב"ה ידע שהראשון ישבר ולכן לא ציוה את משה רבנו לעשות ארון בחינם, אך השני הוא שלא ישבר ולכן ציוהו לעשות ארון. וצריך להבין את כל השינויים הללו.

והנה בפרשת כי תשא (שמות ל"ד א') על המילים פסול לך פירש רש"י: אתה שברת הראשונות אתה פסול לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר אם יאמר המלך להורגה אומר לו עדיין אינה אשתך, בדק המלך ומצא

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בת רחל, ואהרון רונן בן לידיה, ולרפואה שלימה לאורטל בת חנה

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג.)

הליכות ליום שבת (המשך, קריאת בתורה)

עב. מאחר שביארנו בהלכות הקודמות (ס"ה-ע) שאין לאחוז בספר תורה בידים מגולות גם לצורך גלילה ואפילו שלא בשעת הקריאה אלא כשרוצה להכין הס"ת לקריאה, אסור, הנה מי שקשה לו לגלול הס"ת עם מטפחת ויכל לבבוש כפפות וכך לגלול הס"ת, ואין בזה ח"ו בזיון לס"ת אלא כבוד לתורה. [ואע"פ שבשו"ת תורה לשמה (ס"ו כ"ו) אסר לעשות כן, והביאו בילקוט יוסף (שבת א-ד, ס"ו רפ"ב הל' כ"ה), מ"מ בקובץ ארוזים (ח"ד עמ' תקצ"ט) הבאנו דברי התורה לשמה והוכחנו משו"ת אגרות משה (ח"ב חיד"ד סי' ט"ז), שמוותר שעושה כן לכבוד הס"ת, ושכן עיקר כדבריו, ע"ש].

עג. כתב החיד"א בספרו מורה באצבע (ס"ג אות צ'): אם הוא יום קריאת התורה, לא ידבר בעוד שמוציאין ספר תורה, כי שעה זו הוא שעת רחמים, ויש סוד גדול. וישמח על ראיית ספר תורה ויכבדנו וינשקנו. ואם יעשה איזה מצוה ממצות ספר תורה ישמח בה, ואם יעלה לספר תורה, יכוין לתקן מה שפגם בכבוד התורה, ואם ישמח בקריאתו, יושפע עליו שפע קדושה מקדושת הספר תורה. עכ"ל. ובאמת שכל המצוות ראוי לקיימם בשמחה גדולה, [וכמו שהאר"י רבנו החיד"א בספרו לב דוד (פרק י"ד), ובימים אלו ממש יצא לאור עולם ספר "מצוותיך שעשועי" לבאר דבריו קדושים עם פירושים וחידושים, מכבוד מחותני הרה"ג חיים אריה לוי שליט"א], רק שעסק התורה לרוב מעלתה וחשיבותה שגדולה יותר מכל המצוות יש בכוחה להמשיך שפע קדושה מקדושת הספר תורה בעצמו. [ומכאן נלמד כמה צריך לדאוג שהספר תורה יכתב בקדושה על ידי סופר ירא שמים שמעשיו קודש לה', שאם הספר אינו קדוש מהיכן נשאב קדושה בקריאת הספר תורה].

עד. העולה לתורה קודם שיברך על התורה צריך לראות את הפוסק שיתחילו לקרוא בו, ואחר שראה מן הדין היה יכול לברך בעוד הספר תורה פתוח [וכדעת ר' יהודה במגילה (ל"ב), וכ"פ הר"ף (שם י"א): והרמב"ם (פ"ב מתפלה ה"ה) והטו"ש"ע (ס"ו קל"ה סעי' ד)], שלא חוששים לאנשים שיאמרו שהברכות כתובות בתורה], ואולם ישנם הסוברים שיגלול הספר תורה ורק אז יברך ויפתח [וכדעת ר' מאיר (מגילה שם) שחוששים למיעוט שיחשבו שהברכות כתובות בתורה, וכן דעת התוס' (ד"ה גוללו) שצריך לעשות לכתחילה], ויש אומרים שיפנה ראשו כלפי חוץ, ויסתכל לצד שמאלו ששם השכינה (הרמ"א ס"ו קל"ט סעי' ד). ורבנו האר"י (שער הכוננות דרוש ג' מקריאת ספר תורה) כתב: כשעולה לקרוא בתורה צריך להזהר שיראה מקום הקריאה, ויסתכל בפסוק אשר עתיד להתחיל, אח"כ תכסה הכתיבה ע"י מפה של הס"ת, ואז תברך ברכת התורה שלפניה, ואח"כ תפתח ותקרא, ואח"כ תחזור ותסתום הכתיבה ואז תברך ברכת התורה של אחריה. עכ"ל. וכן מנהג הספרדים כיום. (כה"ח שם סוף אות כ"ג).

עה. אין צריך לעמוד בעת שקורין בתורה (שו"ע סי' קמ"ו סעי' ד), וכן מנהג כל הספרדים. ויש מחמירים ועומדים (הרמ"א שם), ומנהג רבנו האר"י שלא לעמוד (כמבואר בשער הכוננות דף מח ע"ד), וכ"פ בספר בן איש חי (ש"ש תולדות סוף אות ט"ז), וכן העלו האחרונים שהעיקר כסברא הראשונה (משנ"ב ס"ק י"ט), ומ"מ יש מהאשכנזים שמחמירים על עצמם לעמוד. ואולם בעת שאומר העולה "ברכו" ועונים הקהל "ברוך ה' המבורך" וכו', הרבה אחרונים כתבו שחובה לעמוד כדין כל דבר שבקדושה (ט"ז ס"ק א, ומ"א ס"ק ו' בשם הפוסקים), אולם מנהג

הספרדים שלא לעמוד גם ב"ברכו" ו"ברוך" (שירי כנה"ג הגהות ב"י אות ה', לדוד אמת סי' ז' סעי' ד'), [ובכלל אין הספרדים עומדים בכל דבר שבקדושה, רק בקדושה שבתפלת העמידה, וכך נהג רבנו האר"י שלא לעמוד באמן יהא שמיה רבא (כמבואר בשער הכוננות דף טז ע"ב), אע"פ שהוא דבר שבקדושה וגדול יותר מקדושה (כמו שמוכח בברכות כ"א):] וא"כ כל שכן בשאר דברים שבקדושה שאין צריך לעמוד. וכן מוכח מדברי רבנו האר"י בשער הכוננות (דף מח ע"ה) שכתב שהיה יושב מתחילת הקריאה ועד סופה (כה"ח שם אות כ' בסופו). אך מי שרוצה להתחסד יכול לעמוד מתחילת הקריאה ועד סופה. [כן כתב החיד"א בספר לדוד אמת (שם אות ג'), וזה שלא כדברי הפתח הדביר (סי' קמ"ו אות ג') שהביא בכה"ח (שם אות כ"ב) שמכיון שרבנו האר"י לא היה עומד כך ההלכה, ולא הבנתי דבריו, שרבנו האר"י לא אמר שאסור לעמוד רק אמר שאין צריך, ומה יש בזה אם רוצה להחמיר, וכן ראיתי לידדי המא"ר בהגהותיו לספר לדוד אמת (אות י"ג) שהביא לדברי השד"ח חמד (ח"ו מערכת ב' סי' כ"ב ד"ה אמנם), שהעיר כאמור על הפתח הדביר, ע"ש].

עו. וכל זה לענין הקהל השומע את קריאת התורה, אבל העולה לספר תורה והשליח צבור הקורא בתורה צריכים לעמוד, ואסור להם להסמך על התיבה שמונח עליה הספר תורה ולא על שום דבר אחר. (שו"ע והרמ"א סי' קמ"א סעי' א'). ואם הוא בעל בשר מותר לו לסמוך עצמו (שו"ע שם), ולא התירו אלא סמיכה קצת, אבל אסור לחסמוך הרבה עד שאם ינטל הדבר שנסמך עליו יפול האדם (לדוד אמת סי' ז' סעי' ד' אות ב'), ונראה שכל זה דוקא לבעל בשר שצריך לכך, שאינו יכול לעמוד מבלי להסמך מעט, אבל מי שאינו צריך לזה אסור לו לעשות כן, ורבים נכשלים בכך בפרט הקוראים בתורה, שאינם שמים לב על כך. ובכל אופן אפילו אם הקורא סמך עצמו שלא כדין, הצבור יוצאים ידי חובה בקריאתו. (לדוד אמת שם וגם בס"י ה' סעי' מ"ח אות ב').

עז. אמרו רבותינו (מגילה כ"א): שאסור לקרוא בתורה שנים ביחד, והטעם לכך מפני ששני קולות לא נשמעים לצבור (כמבואר ברש"י שם והוא ע"פ הגמרא ב"ה כ"ז). וכן כתב בזהר הקדוש (ח"ב דף ר"ו ע"א) וז"ל מתורגמ: ואסור לקרוא בתורה רק אחד בלבד, והצבור שומעים ושותקים ויהיה דומה בעיניהם באותה שעה כאילו מקבלים את התורה מסיני. עכ"ל. והנה אם העולה לספר תורה הוא הקורא, וכגון שבקי בקריאת התורה בטעמיה ודקדוקיה, זה הדבר הטוב ביותר, אולם העולה לא יודע לקרוא והשליח צבור הוא הקורא וכמו שהמנהג כיום ברוב ככל בתי הכנסיות, כתבו הפוסקים שצריך לקרוא עם השליח צבור בלחש בכדי שלא תהיה ברכתו לבטלה ומה שאמרו בגמרא שלא להשמיע שני קולות היינו בקול רם (טור בשם הרא"ש והב"י בשם רוב הראשונים). ואע"פ שהזוהר שם מאוד החמיר שלא יקראו שנים ביחד, כתב הב"י (סי' קמ"א) שכל שקורא ואינו משמיע לאוזניו לא נחשב כקריאה ביחד ומותר, והד"מ (אות ב') כתב שגם את דברי הזוהר אפשר לפרש כדברי הגמרא שכל שאינו קורא בקול רם מותר, ולכן מותר גם להשמיע לאוזניו. [ובאמת שהמעין בדברי הזוהר שכתב שצריך שאחד יקרא והשני ישתוק, לא משמע כדבריו]. ובשו"ע סי' קמ"א סעי' ב') פסק כשיטתו שהעולה לתורה יקרא ביחד עם השליח צבור ולא ישמיע לאוזניו, והרמ"א פסק שגם יכול להשמיע לאוזניו.

להארות והערות ניתן לשלוח למייל: halicot.olam.55@gmail.com או לכתובת – צפניה 47 ירושלים